

Meneroka edupelancongan di Melaka Bandaraya Warisan Dunia berasaskan pengalaman pelancong domestik

Sri Winarni Samsir¹, Habibah Ahmad², Er Ah Choy², Hamzah Jusoh², Mohd Fuad Mat Jali²

¹Program Sains Pembangunan, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia,

²Pusat Penyelidikan Kelestarian Sosial, Persekitaran dan Pembangunan, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Malaysia

Correspondence: Sri Winarni Samsir (email: seriwani@gmail.com)

Abstrak

Melaka merupakan sebuah destinasi pelancongan yang popular, kaya dengan warisan sejarah dan budaya. Tarikan-, tarikan- ini memberi peluang pembelajaran kepada para pelancong. Berasaskan kekuatan, Melaka sangat sesuai untuk meneroka edupelancongan. Kajian ini bertujuan untuk mengkaji persepsi pelancong domestik terhadap produk-produk pelancongan di Melaka yang memberikan nilai pendidikan kepada mereka. Kajian ini dijalankan melalui kaedah kuantitatif iaitu menggunakan borang soal selidik yang diedarkan di Tapak Warisan Dunia Melaka. Sebanyak 176 borang soal selidik yang telah mendapat maklum balas daripada pelancong domestik. Data dianalisis menggunakan perisian SPSS 20.0. Skop soal selidik merangkumi bahagian A demografi, bahagian B corak perjalanan, bahagian C termasuk motivasi pelancongan, aktiviti pendidikan, pengalaman, produk pelancongan, dan bahagian D cadangan. Keputusan kajian mendapati pelancong mendapat faedah jangka masa pendek dan panjang semasa melancong. Para pelancong juga mendapat lebih pengalaman terhadap sejarah dan budaya berbanding dengan produk berasaskan alam semulajadi. Kesimpulannya, aktiviti dan produk pelancongan perlu dipelbagai, diperbaharui dan interaktif untuk menjamin pengalaman pembelajaran yang berharga.

Kata kunci: Edupelancongan, elemen pendidikan, faedah dan nilai, persepsi pelancong, produk

Unpacking edutourism of the Melaka World Heritage City from domestic tourists' experiences

Melaka is a popular tourist destination, rich in historical and cultural heritage attraction. These attractions offer learning opportunities to various visitors. Based on this strength, Malacca has venture into educational tourism. This study aimed at investigating the perception of domestic tourists on the educational values of tourism products in Melaka. Quantitative method was used and questionnaires were distributed at the Melaka World Heritage Sites. A total of 176 questionnaires were received from domestic tourists. Data were analyzed using SPSS 20.0. Scope of the questionnaire includes part A; demographics, part B, traveling patterns; part C, covers tourism motivation, education, experiences, tourism products, and part D, suggestions. Results showed that tourists perceived both benefits in short and long term traveling. The tourists had more experience on the historical and culture compared to the nature-based products. In conclusion, tourism activities and products should be diversified, renewable and interactive to ensure valuable educational experiences.

Keywords: edutourism, educational elements, benefits and values, tourist perception, products,

Pengenalan

Pendidikan dan pembelajaran adalah komponen penting dalam pelancongan berasaskan alam semulajadi, atau ekopelancongan dan pelancongan warisan budaya (Ritchie, 2003). Pendidikan membolehkan individu meningkatkan pengetahuan, kemahiran, nilai, sikap dan persetujuan yang diperlukan bagi melindungi dan memperbaiki persekitaran. Matlamat lain pendidikan adalah untuk mencipta corak baru dalam perlakuan individu, kumpulan dan masyarakat yang berinteraksi dengan persekitaran (Jabil Mapjabil et al., 2012). Pelancongan tidak hanya menjadi hiburan dan bersenang-senang sahaja, tetapi telah tiba masanya untuk memajukan pelancongan pendidikan secara lebih intensif, terutamanya untuk pembangunan kemanusiaan, sahsiah dan jati diri (Abdul Rahman, 2012). Edupelancongan bertujuan untuk meningkatkan pengalaman yang menyeronokkan dan berharga dengan membenarkan pengunjung bebas menerokai dan mempelajari persekitaran kompleks (Mohd Hasrul, 2010).

Pendidikan warisan sejarah, budaya dan alam sekitar di destinasi pelancongan yang dilakukan terhadap pelajar sekolah juga adalah sesuatu program yang baik untuk jaga masa panjang. Peringkat kanak-kanak dan remaja adalah masa yang sesuai untuk pendidikan diserap dengan mudah dan berterusan. Peringkat dewasa pula perlu menjadi model yang baik kepada generasi muda yang sering belajar daripada pemerhatian mereka. Minat akan timbul apabila pelajar sering didedahkan dengan sesuatu perkara bukan hanya di sekolah tetapi juga di rumah dan lokasi yang menjadi kunjungan mereka (Sharifah Zarina, 2008). Pelajar lebih menyukai perjalanan untuk memperoleh pengetahuan dan pengalaman tentang persekitaran semula jadi dengan melihat atau berkunjung secara langsung ke kawasan hutan bakau dan hutan simpanan kekal (Dessy Yoswaty, 2010). Pendekatan interaktif antara kelas dan kerjalapangan menunjukkan kesan yang positif dalam masa yang singkat terhadap pelajar yang diberi pendidikan alam sekitar (Abdullah Soykan, 2009).

Kini, walaupun pelancong kebudayaan bandar dan tapak warisan tidak lengkap jika hanya melihat atau berjalan melalui kawasan tarikan, tetapi mereka menginginkan persembahan yang lebih canggih (Kagermeier, 2009). Kebanyakan taman hanya bergantung kepada papan tanda dan risalah berbanding khidmat renjer atau persembahan video (Buckley, 2009). Perubahan trend tingkah laku pelancong menyebabkan perlunya produk pelancongan berinovasi pengetahuan. Ekopelancong boleh menambah pelbagai ilmu pengetahuan seperti biodiversiti, warisan, budaya dan tradisi komuniti kawasan yang dilawati (Habibah, 2012). Tambahan pula, para pelancong kini tidak hanya mahu menjauhkan diri daripada kesibukan atau aktiviti seharian tetapi juga ingin menambahkan pengetahuan atau pengalaman ketika bercuti (Norhanim, 2006). Oleh kerana generasi kini yang lebih terdedah kepada maklumat dan ingin sesuatu yang baru maka sebilangan mereka mengambil peluang melancong sambil menimba ilmu untuk diri sendiri dan juga anak-anak. Asad Mohsin (2005) juga bersetuju bahawa pelancong kini lebih berpendidikan dan bermaklumat untuk mendapatkan destinasi terbaik yang memberi pengalaman unik dan berharga.

Konsep pelancongan pendidikan itu sendiri merujuk kepada program yang disertai oleh sesuatu kumpulan yang melancong ke sesuatu destinasi untuk mempelajari dan merasai sendiri keindahan dan keunikan kawasan tersebut. Ini merangkumi beberapa kategori iaitu ekopelancongan, kebudayaan, pelancongan di luar bandar atau ladang, dan pertukaran pelajar antara institusi dalam dan luar Negara (Ankomah & Larson, 1999). Apabila berkunjung ke Melaka, pelajar dapat mengetahui dengan mendalam lagi mengenai sejarah dan budaya serta selok belok negeri Melaka. Disamping itu juga, dengan adanya lawatan konstekstual oleh para pelajar, remaja dan belia, dapatlah mereka merasai pengalaman sendiri sewaktu mengambil

bahagian dalam program yang dianjurkan oleh sesebuah lawatan tersebut. Oleh sebab itu mereka dapat meningkatkan lagi pemahaman mengenai warisan sejarah, budaya dan alam semulajadi.

Norhanim (2006) menyatakan selain kepentingan warisan dari sudut saintifik, dilihat usaha kerajaan mewartakan lebih banyak kawasan sebagai taman negara dan kawasan hutan simpan dalam memastikan tumbuhan yang mempunyai nilai dan berguna untuk perubatan dan penyelidikan dapat dikawal. Sementara itu, usaha ini juga dapat memelihara habitat dan spesies yang terancam dan sukar ditemui. Usaha memelihara alam semulajadi ini membolehkan banyak penyelidikan dapat dilakukan untuk tujuan pendidikan dan ini mampu memberi pendidikan kepada pelancong yang melawat kawasan ini. Secara amnya, definisi warisan ialah sesuatu yang subjektif dan luas maksudnya. Ia boleh merujuk kepada sesuatu yang diwarisi daripada generasi lepas dan tiada garisan atau had masa yang dapat menentukan sama ada sesuatu khazanah itu layak dikategorikan sebagai warisan atau tidak. Pelancongan warisan ialah satu bentuk pelancongan untuk melihat khazanah yang kita warisi daripada generasi yang terdahulu seperti kebudayaan, sejarah, alam semulajadi, kesenian, artifak dan lain-lain. Pelancongan tradisional banyak ditawarkan oleh agensi pelancongan. Agensi pelancongan perlu memainkan strategi pemasaran inisiatif, kerana Melaka kaya dengan kebudayaan dan kesenian yang diwarisi sejak 500 tahun bermula pertukaran perdagangan antara Timur dan Barat di Selat Melaka. (Syakir Amir et al., 2015).

Pelancong domestik merupakan pengunjung yang mempunyai kebarangkalian tinggi untuk sering berkunjung ke tempat yang sama apabila memenuhi cita rasa mereka. Mereka juga akan memberi cadangan kepada saudara dan rakan-rakan. Pengalaman pelancongan berilmu dan bermakna ini perlu dikekalkan dan dibangunkan dalam menggalakkan pengunjung menghargai serta bertanggungjawab terhadap alam sekitar dalam kehidupan seharian (Ballantyne et al., 2011). Pendidikan memainkan peranan utama dalam membentuk tingkah laku manusia yang baik dan menjadikan warganegara yang bertanggungjawab. Salah satu faktor utama kejayaan pemuliharaan lestari adalah tahap kesedaran dan menghargai nilai sumber warisan oleh pihak berkepentingan terutamanya masyarakat tempatan. Pendidikan boleh ditimba di mana-mana sahaja, tidak terhad kepada pelajar sahaja tetapi untuk semua lapisan masyarakat. Semasa melancong adalah masa santai terbaik untuk menimba pelbagai ilmu baru bersama keluarga, rakan-rakan atau diri sendiri. Seperti kajian Luck (2003), pelancong ingin maklumat yang lebih banyak daripada kakitangan bertugas. Mereka ingin maklumat lebih terperinci walaupun maklumat telah dipapar pada papan kenyataan yang besar oleh pengusaha, komen responden menunjukkan terdapat permintaan luas bagi isu dan peraturan alam sekitar kawasan yang dilawati.

Tiga set pembolehubah yang diukur iaitu sifat kemasukan pelancong termasuk komitmen dan motivasi lawatan, aspek penting pengalaman, pembelajaran jangka pendek dan jangka panjang dan perubahan tingkah laku selepas lawatan. Walaupun komitmen pra-lawatan dan motivasi untuk belajar adalah ramalan terbaik kesan jangka panjang pengalaman, tetapi terdapat bukti aspek pengalaman juga penting. Ini juga untuk mengenal pasti sifat pelancong bergabung dengan aspek tertentu pengalaman ekopelancongan dalam menghasilkan perubahan terhadap pengetahuan alam sekitar pelawat, sikap dan penglibatan dalam amalan alam sekitar yang mampan.

Tujuan makalah ini adalah untuk meneroka edupelancongan melalui pengalaman kunjungan pelancong domestik di Melaka. Sebelum kajian ini dilakukan, temu ramah telah dilakukan terhadap pegawai kerajaan dan kakitangan yang terlibat dalam produk pelancongan di negeri Melaka. Temu ramah yang dilakukan Sri Winarni et al. (2014) bertujuan untuk mengenal

pasti elemen pendidikan yang diterapkan dalam produk pelancongan. Tambahan pula, hasil temu ramah tersebut dapat menjadi panduan dalam membentuk soal selidik yang dijawab oleh pelancong.

Metodologi kajian

Kajiselidik dilaksanakan berperingkat dimulai dengan membentuk soal-selidik, menentukan kawasan kajian, menentukan jumlah responden dan tatacara persampelan (Habibah, 2007). Kajian ini dilakukan ke atas pelancong domestik di destinasi pelancongan di Melaka Bandaraya Bersejarah. Soal selidik dirangka untuk mendapatkan perspektif pelancong domestik dalam edupelancongan di Melaka. Bagi penentuan saiz sampel responden, kajian ini menggunakan persampelan bukan probabiliti atau lebih tepat lagi persampelan bertujuan.

Borang soal selidik diedarkan dalam tempoh tiga bulan iaitu bermula Mei 2014 hingga Julai 2014. Pengedaran soal selidik dilakukan di kawasan tumpuan pelancong iaitu di Bandar Hilir dan Ayer Keroh. Borang soal selidik yang berjaya dikumpul semula adalah 176 responden yang menjawab dengan baik semua soalan. Kaedah kuantitatif digunakan, data daripada borang soal selidik dianalisis dan diproses melibatkan frekuensi, peratusan serta nilai mean melalui perisian *Statistic Package for Social Science (SPSS) Version 20 for Windows*.

Jadual 1. Rangka soal selidik

Bil.	Tema Pola	Item-item dalam pola
1.	Latar Belakang	a. Jantina b. Status c. Umur d. Pendidikan e. Pekerjaan
2.	Corak Perjalanan	a. Kekerapan kunjungan b. Pemilihan Melaka sebagai destinasi pelancongan c. Penginapan d. Tempoh bercuti e. Pencarian maklumat
3.	Aktiviti	a. Motivasi kunjungan b. Aktiviti pendidikan c. Pengalaman d. Produk pelancongan
4.	Pandangan	a. Harga b. Segmen pelancong c. Kepuasan
5.	Kesan	a. Jangka masa pendek b. Jangka masa panjang c. Kunjungan semula d. Cadangan

Jadual di atas menjelaskan tema-tema yang menjadi reka bentuk soal selidik yang dijalankan ke atas pelancong semasa kerja lapangan. Lima tema ini menunjukkan keseluruhan

pola pelancongan yang dapat menggambarkan perjalanan pelancong dari mula hingga akhir lawatan. Soal selidik menggunakan skala Likert lima yang mudah difahami oleh semua peringkat pendidikan responden.

Hasil dan perbincangan

Kaedah kuantitatif telah digunakan untuk menganalisis data soal selidik sebanyak 176 responden yang dikumpul di Melaka. Berdasarkan Jadual 2 menjelaskan latar belakang responden iaitu 66.9 % perempuan dan 33.1 % lelaki. Lingkungan umur yang ramai terlibat dalam kajian ini ialah antara 16 – 25 tahun iaitu sebanyak 58.8 % dan majoritinya adalah pelajar. Kebanyakan responden masih bujang iaitu 69.1 % berbanding yang sudah berkahwin sebanyak 30.9 %. Responden bujang lebih mudah memberi kerjasama kerana kurang komitmen dan boleh meluangkan masa untuk kajian ini. Mereka juga dalam golongan yang berpendidikan tinggi dan tidak memerlukan penerangan yang lebih mengenai penyelidikan ini.

Jadual 2. Latar Belakang Responden

Kategori	Sampel		Kategori	Sampel	
	N	%		N	%
Jantina			Pendidikan		
Lelaki	58	33.1	Sekolah rendah	1	0.6
Perempuan	118	66.9	Sekolah menengah	47	26.9
			STPM / Diploma	68	38.9
Status			Ijazah	43	24.6
Belum berkahwin	121	69.1	Sarjana / PhD	16	9.1
Berkahwin	54	30.9			
Umur			Pekerjaan		
16 – 25	103	58.8	Pelajar	99	56.6
26 – 35	51	29.1	Professional	33	18.9
36 – 45	17	9.7	Kerja sendiri	22	12.6
46 – 55	2	1.2	Staf sokongan	17	9.7
56 – 75	2	1.2	Suri rumah	4	2.3

Motivasi Pelancong

Pelbagai motivasi yang mendorong seseorang untuk melancong ke sesuatu destinasi. Kajian ini ingin melihat motivasi pelancong dalam skop edupelancongan iaitu mencari nilai pendidikan semasa melancong di Melaka. Seperti yang ditunjukkan dalam jadual 3, pelancong memberikan nilai paling tinggi sangat setuju ingin menerokai budaya, sejarah, atau alam semulajadi di Melaka iaitu 33.1 %. Motivasi mengenali salahsila keluarga dan mengeratkan hubungan kekeluargaan mempunyai nilai yang rendah sangat setuju iaitu 24.0 %. Secara umumnya motivasi terhadap minat untuk menambahkan ilmu pengetahuan ketiga tertinggi selepas motivasi untuk merangsang tubuh badan dan minda dengan alam sekitar iaitu 30.9 %.

Jadual 3. Motivasi Pelancong ke Melaka

Motivasi	STS	TS	S	S1	SS
Ingin menerokai budaya, sejarah, atau alam semulajadi di Melaka	0.6	1.7	19.4	45.1	33.1
Mengenali salah silah keluarga, mengeratkan hubungan kekeluargaan	1.1	8.6	25.7	40.6	24.0
Merasai acara kebudayaan / perayaan yang spesifik oleh masyarakat setempat	0.6	3.4	22.9	43.4	29.7
Minat yang dalam untuk menambahkan ilmu pengetahuan	0.6	4.6	13.7	50.3	30.9
Minat dengan seni, muzik, seni bina dan cerita rakyat	0.0	4.6	26.3	41.7	27.4
Merangsang tubuh badan dan minda dengan alam sekitar	1.7	4.0	19.4	42.3	32.6

STS = sangat tidak setuju, TS = tidak setuju, S = sederhana, S1 = setuju, SS = sangat setuju

Rasa ingin tahu, pembelajaran dan penerokaan dilihat dapat memberi kepuasan peribadi. Dalam konteks pelancongan, ini bermakna bahawa manfaat psikologi diperolehi daripada dua bentuk iaitu melarikan diri daripada rutin dan persekitaran yang tertekan serta mencari peluang pembelajaran. (Falk et al., 2012). Pelancong yang tidak mengira tempat mereka lawati juga mempunyai beberapa motif tertentu. Selain bersiar-siar mencari kebendaan pelancong ingin mencari lebih lanjut tentang mencari diri sendiri dalam pemahaman yang lebih mendalam tentang orang lain dan dunia sekeliling (Ambrož & Ovsenik, 2011).

Bentuk pendidikan

Berdasarkan temubual yang telah dilakukan terhadap pengusaha pelancongan dan pihak kerajaan negeri Melaka, saya mendapatkan pelbagai bentuk pendidikan yang diberikan kepada pelancong. Soal selidik pula ingin mendapat respon pelancong mengenai bentuk pendidikan yang berkesan kepada mereka semasa melancong di Melaka. Terdapat empat bentuk pendidikan yang sangat berkesan dalam produk pelancongan iaitu pameran yang disediakan oleh muzium dan destinasi pelancongan yang lain, papan kenyataan atau risalah bermaklumat, inap desa untuk mempelajari kehidupan kampung dan eksplorasi hijau (menerokai pelbagai jenis tumbuhan) sebanyak 32.6 % (Jadual 4).

Menurut kajian yang dilakukan Luck (2003) walaupun pelbagai teknik interpretasi seperti papan tanda, tayangan video, maklumat yang diberikan oleh pemandu pelancong, tetapi cara paling berkesan yang dicadangkan adalah pendidikan yang diberikan oleh kakitangan terlatih. Interpretasi efektif membolehkan pengurus kawasan semulajadi berpeluang untuk meningkatkan kesedaran dan mendidik pelancong tentang masalah alam sekitar dalam suasana tertentu. Mengikut pespektif pelancong dalam kajian ini mereka memberi nilai berkesan sebanyak 44.0 % dan sangat berkesan 28.6 % untuk penerangan oleh pegawai terlatih atau pemandu pelancong.

Jadual 4. Bentuk Pendidikan dalam Produk Pelancongan

Bentuk pendidikan	STB	TB	S	B	SB
Penerangan oleh pegawai terlatih / pemandu pelancong	1.1 %	4.6%	21.7%	44.0%	28.6%
Pameran yang disediakan oleh muzium dan destinasi pelancongan yang lain	1.1 %	0.0	17.7	48.6	32.6
Persembahan secara langsung (tarian / teater)	0.6	3.4	29.7	44.0	22.3
Persembahan audio dan video	0.6	3.4	28.0	48.0	20.0
Papan kenyataan / risalah bermaklumat	0.0	1.1	18.3	48.0	32.6
Inap desa / Mempelajari kehidupan kampung	1.7	5.1	19.4	41.1	32.6
Pertunjukan cara masakan / kraftangan, permainan tradisional	0.6	2.3	22.3	48.6	26.3
Mengenali dan mempelajari tumbuhan dan haiwan	0.0	3.4	28.6	44.0	24.0
Eksplorasi hijau - menerokai pelbagai jenis tumbuhan	0.0	2.9	20.6	44.0	32.6
Kuiz dan pertandingan	1.1	4.6	28.0	36.6	29.7

STB= sangat tidak berkesan, TB = tidak berkesan, S= sederhana, B= berkesan, SB = sangat berkesan

Apabila pengunjung berasa seronok ketika aktiviti pendidikan dijalankan, maka mereka akan mudah faham dan ingat apa yang mereka pelajari. Pengalaman yang bermakna juga akan segar dalam ingatan melalui gambar dan video yang diambil oleh pengunjung (Ballantyne et al., 2011b). Bagi bentuk pendidikan persembahan audio dan video memberi nilai min yang agak rendah iaitu 3.84 dan peratusan yang paling rendah iaitu 20.0 % untuk sangat berkesan. Jika dilihat melalui min bentuk pendidikan yang berkesan dari perspektif pelancong domestik adalah papan kenyataan atau risalah bermaklumat dan pameran yang disediakan oleh muzium serta destinasi pelancongan (Jadual 5).

Jadual 5. Data deskriptif bentuk pendidikan

Bentuk Pendidikan	Min
Penerangan oleh pegawai terlatih / pemandu pelancong	3.94
Pameran yang disediakan oleh muzium dan destinasi pelancongan yang lain	4.12
Persembahan secara langsung (tarian / teater)	3.84
Persembahan audio dan video	3.84
Papan kenyataan / risalah bermaklumat	4.13
Homestay / Mempelajari kehidupan kampung	3.98
Pertunjukan cara masakan / kraftangan, permainan tradisional	3.98
Mengenali dan mempelajari tumbuhan dan haiwan	3.89
Eksplorasi hijau - menerokai pelbagai jenis tumbuhan	4.06
Kuiz dan pertandingan	3.89

Pengalaman penerokaan

Secara umumnya Melaka mempunyai pelbagai produk pelancongan yang dapat memberikan pengalaman kepada pengunjungnya. Terdapat tiga elemen penting iaitu sejarah, budaya dan alam semulajadi yang menjadi produk pelancongan penting di Melaka. Berdasarkan survei yang dijalankan oleh Wenjun Li (2004) terhadap pelancong terdapat lima tarikan iaitu tumbuh-tumbuhan, haiwan, ekosistem dan lanskap, sejarah dan agama, serta udara dan air yang bersih.

Ini menunjukkan bahawa pelancong sememangnya lebih tertarik kepada alam semulajadi berbanding dengan aktiviti lain.

Jadual 6 menunjukkan kepuasan pelancong terhadap produk pelancongan yang memberi pengalaman yang bernilai kepada mereka. Secara jelasnya pelancong sangat berpuas hati dengan pengalaman sejarah yang mereka terima. Seterusnya mereka berpuas hati dengan warisan budaya pelbagai kaum di Melaka. Pengalaman terhadap alam semulajadi di Melaka memberi nilai sangat berpuas hati paling rendah kerana Melaka sememangnya kurang kawasan alam semulajadi yang menarik untuk diterokai.

Jadual 6. Pengalaman terhadap Sejarah, Budaya dan Alam Semulajadi

Pengalaman Sejarah	STB	TB	S	BH	SBH
Sejarah kesultanan Melayu Melaka	0.0	1.1	20.6	50.3	28.0
Hubungan diplomatik Melaka - China (China Town)	0.0	2.3	31.4	45.7	20.6
Kemasukan Islam ke Melaka - Masjid Tengkeru & Masjid Kampung Hulu	0.0	3.4	22.9	48.0	25.7
Penjajahan Portugis (Kota A-Famosa)	0.6	1.7	16.0	44.6	37.1
Penjajahan Belanda - Bangunan Stadhuys (Merah)	0.6	1.1	22.9	43.4	32.0
Kemerdekaan Tanah Melayu	0.6	2.3	16.0	44.6	36.6
Pengalaman Budaya	STB	TB	S	BH	SBH
Kehidupan dan tradisi masyarakat Melayu, China, India, Portugis, dan Baba Nyonya	0.0	3.4	20.6	52.6	23.4
Mengenali masakan tradisional pelbagai kaum	0.0	4.0	21.7	52.6	21.7
Muzik dan tarian tradisional - tarian Melayu, Portugis, China, India, dan dondang sayang	0.0	2.3	29.7	46.3	21.7
Mempelajari permainan tradisional	0.6	2.9	25.7	48.6	22.3
Acara perayaan masyarakat setempat	1.1	2.9	27.4	44.0	24.6
Pengalaman Alam Semulajadi	STB	TB	S	BH	SBH
Menghayati dan mempelajari pelbagai jenis haiwan yang hampir pupus dan unik.	1.7	3.4	37.1	42.3	15.4
Mengenali pelbagai jenis tumbuhan herba, bunga-bunga dan buah-buahan tempatan	1.7	4.6	34.9	39.4	19.4
Bersama-sama dalam aktiviti membersihkan dan memelihara alam sekitar	1.7	1.7	40.6	42.3	13.7
Menyumbang untuk organisasi pemuliharaan alam semulajadi	2.3	1.7	39.4	36.6	20.0
Berminat dalam aktiviti berkebun	1.1	4.0	41.7	32.0	21.1

STB = sangat tidak berpuas hati, TB = tidak berpuas hati, S = sederhana, BH = berpuas hati, SBH = sangat berpuas hati

Kesan penerokaan edupelancongan

Pembelajaran dan pengalaman yang diperolehi di destinasi pelancongan boleh memberi kesan jangka masa pendek dan panjang kepada pelancong. Bagi pembelajaran jangka pendek, nilai peratusan yang paling tinggi iaitu 30.9 % ialah meningkatkan ilmu pengetahuan tentang sejarah seperti dalam Jadual 7. Ini membuktikan yang Melaka terkenal dengan warisan sejarahnya yang

masih terpelihara dan dapat dinikmati oleh setiap generasi. Nilai yang paling rendah pula ialah menyertai aktiviti-aktiviti pendidikan yang menarik iaitu 18.9 % sangat setuju. Ini menunjukkan mereka kurang terlibat dengan aktiviti yang disediakan mungkin disebabkan kekangan masa atau tidak berminat dengan aktiviti yang disediakan.

Kesan pembelajaran jangka panjang pula melihatkan nilai yang tinggi iaitu keinginan meningkatkan ilmu pengetahuan dari masa ke semasa iaitu 33.7 % dan diikuti akan lebih menghargai warisan alam, budaya dan sejarah sebanyak 32.6 % (Jadual 7). Pengurus pelancongan boleh mengoptimalkan kesan jangka panjang pengalaman ekopelancongan dengan menggalakkan pengunjung mendekati dan mengasihani hidupan yang diperhatikan, kenal pasti ancaman yang dihadapi haiwan tersebut, memberi idea dan berbincang bersama teman (Ballantyne et al., 2011b). Selepas lawatan dan pulang ke tempat asal, pengunjung masih lagi boleh meningkatkan pengetahuan mereka melalui pembacaan atau pencarian maklumat di internet.

Pengalaman pelancongan berilmu dan bermakna ini perlu dikekalkan dan dibangunkan dalam menggalakkan pengunjung menghargai serta bertanggungjawab terhadap alam sekitar dalam kehidupan seharian (Ballantyne et al., 2011a). Pendidikan memainkan peranan utama dalam membentuk tingkah laku manusia yang baik dan menjadikan warganegara yang bertanggungjawab. Seterusnya kajian Ahmad Puad dan Alhilal Furqan (2010) terhadap Kelab Pelancongan di sekolah menengah terpilih di Pulau Pinang menerangkan evolusi dan pemahaman beberapa pembolehubah berdasarkan program pelancongan. Secara umum, lebih dua pertiga responden penglibatan mereka memberi sumbangan kepada semua pernyataan yang diberi. Sebagai contoh, 46.1 peratus responden perlibatan mereka amat penting dalam meningkatkan kesedaran patriotik mereka terhadap Malaysia manakala 46.0 peratus menyatakan kelab itu meningkatkan pengalaman serta pengetahuan mengenai destinasi pelancongan. Melalui aktiviti kelab yang menyumbang peningkatan pengetahuan dan pengalaman hanya 42.4 % pelajar yang dapat meningkatkan kesedaran terhadap alam sekitar dan pemuliharaannya iaitu tempat keempat daripada tujuh kategori yang disenaraikan.

Segmen pelancong

Bagi segmen pelancong yang sangat sesuai menimba ilmu sambil melancong di Melaka adalah pelajar sekolah menengah dan pelajar institusi pengajian tinggi iaitu memberi nilai 42.9 % sangat bersetuju. Golongan dewasa atau warga emas diberi peratusan yang agak rendah pula kerana kurang berupaya untuk menerokai produk-produk pelancongan di Melaka. Peringkat pelancong kanak-kanak pula mereka perlu bimbingan dan tunjuk ajar guru atau keluarga mereka (Jadual 8). Oleh sebab itu generasi kini dan akan datang perlu dididik supaya menghargai serta memelihara warisan yang sangat berharga dan tidak ternilai ini (Noorfadhilah & Shamzani, 2012). Pengurus dan pemandu pelancong sememangnya berperanan penting dalam produk pelancongan mereka. Namun begitu mereka kurang mengetahui tentang kepentingan, keperluan dan citarasa pelancong yang berkunjung ke tempat mereka (Ballantyne et al., 2009).

Jadual 7. Kesan Pembelajaran

Kesan pembelajaran jangka pendek	STS	TS	S	S1	SS
Mempelajari fakta dan maklumat baru	0.6	4.6	22.9	52.0	20.0
Meningkatkan ilmu pengetahuan tentang Sejarah	1.1	2.9	15.4	49.7	30.9
Mengenali dan menghayati flora dan fauna yang unik	1.1	5.1	24.0	44.0	25.7
Menyertai aktiviti-aktiviti pendidikan yang menarik	0.6	5.7	29.7	45.1	18.9
Mengetahui pelbagai budaya yang terdapat di Melaka / Malaysia	0.0	4.0	22.3	47.4	26.3
Memahami isu pemuliharaan sejarah, alam semulajadi dan budaya	1.1	4.0	21.1	44.0	29.7
Mengubah kepercayaan dan nilai dalam diri	2.3	5.7	32.0	40.0	20.0
Kesan pembelajaran jangka panjang	STS	TS	S	S1	SS
Lebih menghargai warisan alam, budaya dan sejarah	0.6	2.3	24.0	40.6	32.6
Meningkatkan jati diri dan keyakinan diri	1.1	2.9	30.3	40.6	25.1
Meningkatkan kemahiran tertentu seperti kemahiran berkomunikasi, kepimpinan dan berdikari	1.7	3.4	24.0	47.4	23.4
Perubahan sikap ke arah positif, bertanggungjawab terhadap sumber di sekitarnya	0.6	1.7	24.0	44.6	29.1
Meningkatkan ilmu pengetahuan dari masa ke semasa	0.6	2.3	20.0	43.4	33.7

STS = sangat tidak setuju, TS = tidak setuju, S = sederhana, S1 = setuju, SS = sangat setuju

Jadual 8. Segmen Pelancong

Segmen pelancong	STS	TS	S	S1	SS
Kanak-kanak yang belum bersekolah dan pelajar sekolah rendah	1.7	11.4	23.4	30.3	33.1
Pelajar-pelajar sekolah menengah	1.1	2.3	18.9	34.9	42.9
Pelajar-pelajar universiti / kolej	0.0	3.4	19.4	34.3	42.9
Seisi keluarga	0.0	4.6	21.1	37.1	37.1
Dewasa / Warga emas	1.1	9.1	29.1	34.9	25.7

STS = sangat tidak setuju, TS = tidak setuju, S = sederhana, S1 = setuju, SS = sangat setuju

Kesimpulan

Pelancong domestik merupakan pelancong yang kerap melancong dalam negara sendiri. Melaka memang berpotensi dijadikan tempat edupelancongan kerana kaya dengan pelbagai warisan budaya dan sejarah. Terdapat pelbagai destinasi dan produk menarik untuk memenuhi kehendak pelbagai peringkat pelancong domestik. Produk-produk pelancongan di Melaka berjaya memberi ilmu pengetahuan dan pengalaman berharga kepada pelancong. Produk pelancongan ini harus dipelihara dan elemen pendidikan perlu diperbaharui dari masa ke semasa untuk menarik minat pengunjung. Edupelancongan juga boleh memberi kesedaran kepada pelancong untuk memelihara warisan sejarah, budaya dan alam semulajadi di sesuatu tempat. Pelancong harus mempunyai sikap ingin meneroka dan berusaha untuk mendapat ilmu pengetahuan walau di

mana mereka berada. Justeru itu, semua pihak perlu bekerjasama dan menjadi model untuk program pendidikan pelancongan ini berjaya.

Rujukan

- Abdul Rahman Haji Ismail (2012) Warisan sejarah dan pelancongan. Dlm. Jabil Mapjabil & Kadir Din (pnyt). *Pelancongan di Malaysia, Isu-isu Penyelidikan Terpilih*. Hlm 18-35. Sintok: Universiti Utara Malaysia.
- Abdullah Soykan (2009) Ecology-based environmental education in years between 1999-2008 in protected areas of Turkey: Aims and objectives, problem and suggestions. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 1, 1704-1708.
- Ahmad Puad & Alhilal Furqan (2010) Nurturing experiential learning in co-curriculum activities: Case studies of tourism clubs in secondary schools. *International Journal of Academic Research*. 2, 367-372.
- Ambroz M & Ovsenik R (2011) Tourist origin and spiritual motives. *Management* 16, 71-86.
- Ankomah PK & Larson RT (1999) Educational Tourism: A Strategy to Sustainable Tourism Development in Sub-Saharan Africa (available in online). Earthwatch [http:// www. Earthwatch.org/](http://www.Earthwatch.org/)
- Asad Mohsin. 2005. Tourist attitudes and destination marketing-the case of Australia's Northern Territory and Malaysia. *Tourism Management* 26, 723-732.
- Ballantyne R, Packer J & Lucy AS (2011a) Visitors' Memories of Wildlife Tourism: Implications for The Design of Powerful Interpretive Experiences. *Tourism Management* 32, 770-779.
- Ballantyne R, Packer J & Falk J (2011b) Visitors' learning for environmental sustainability: Testing short- and long-term impacts of wildlife tourism experiences using structural equation modelling. *Tourism Management* 32, 1243-1252.
- Buckley R (2009) *Ecotourism Principles & Practices*. Cambridge: CAB International.
- Dessy Yoswaty (2010) Persepsi pemegang kepentingan dalam pengurusan ekopelancongan terpilih di Malaysia dan Indonesia dalam konteks pembangunan pelancongan berterusan. Tesis Dr.Fal, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Falk JH, Ballantyne R, Packer J & Benckendorff P (2012) Travel and learning: A neglected tourism research area. *Annals of Tourism Research* 39 (2), 908-927.
- Habibah Ahmad (2007) Percutian famili Melayu bandar: Cirian pengasingan. Dr. Fal. Institut Alam Sekitar dan Pembangunan. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Habibah A, Mohamed R, Mushrifah I, Hamzah J, Aimi Syairah MN, & Buang A (2012) Positioning University as Knowledge Ecotourism Destination: Key success factors. *International Business Management* 6(1) : 32-40.
- Jabil Mapjabil, Chan Ngai Weng, Ahmad Tharmizzie Mat Jusoh (2012) Pengetahuan, sikap dan amalan dalam ekopelancongan tanah tinggi di Malaysia. Dlm. Jabil Mapjabil dan Kadir Din (pnyt). *Pelancongan di Malaysia, Isu-isu Penyelidikan Terpilih*. Hlm 63-81. Sintok: Universiti utara Malaysia.
- Luck M (2003) Education on marine mammal tours as agent for conservation – but do tourists want to be educated? *Ocean & Coastal Management* 46, 943-956
- Mohd Hasrul Yushairi Johari (2010) Satisfaction of site visit along the heritage trail in Melaka town. Dlm. Kadir Din & Jabil Mapjabil (pnyt). *Research in Malaysia- What, Which Way and So What?* Hlm 275-292. Sintok: Universiti utara Malaysia.
- Noorfadhilah Mohd Baroldin & Shamzani Affendy Mohd Din (2012) Documentation and conservation guidelines of Melaka Heritage Shophouses. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 50, 192-203.
- Norhanim Abdul Razak (2006) Pelancongan warisan: satu tinjauan global. Dlm. Hamidi Ismail, Tuan Pah Rokiah Syed Hussain, Johan Afendi Ibrahim. *Pengurusan persekitaran dan pelancongan di malaysia: Konsep dan Kajian*. Universiti Utara Malaysia.

- Ritchie BW (2003) *Managing Educational Tourism*. Channel View Publications, Great Britain.
- Sharifah Zarina Syed Zakaria (2008) Kesedaran terhadap alam sekitar sebagai elemen pembangunan manusia dalam sukatan pelajaran sains sekolah rendah Malaysia dan Jepun: Satu kajian perbandingan. Tesis Dr. Fal, Institut Kajian Malaysia dan Antarabangsa, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Sri Winarni Samsir, Habibah Ahmad, Hamzah Jusoh, Er Ah Choy, Amriah Buang, Mastura Mahmud, Hazita Azman, Siti Kasmera Ariffin, Kiki Rizki Makiya (2014) Pengintegrasian elemen pendidikan dalam pembangunan produk rekreasi di Tapak Warisan Dunia Melaka: Pendekatan pengusaha pelancongan. *Geografia-Malaysia Journal of Society and Space* 10(8), 13-25.
- Syakir Amir, Mariana Mohamed Osman, Syahriah Bachok, Mansor Ibrahim (2015). Sustaining local community economy through tourism: Melaka UNESCO world heritage city. *Procedia Environmental Sciences* 28, 443 – 452.